

Авторефер.
Ц 19

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

 Царук Василь Юрійович

УДК 330.322:332.1

**МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМІ КОМПЛЕКСНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса-2015

Дисертацією є рукопис.

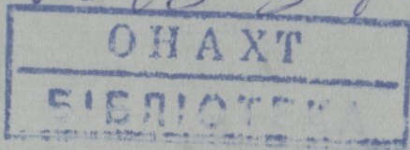
Робота виконана в ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» (м. Херсон) Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент
Язлюк Борис Олегович,
Тернопільський національний економічний
університет, професор кафедри економіки та
менеджменту природокористування.

Офіційні опоненти

доктор економічних наук, доцент
Чехович Геннадій Тимофійович,
ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий
інститут», доцент кафедри «Менеджмент
організацій»;

кандидат економічних наук, доцент
Корнієцький Олександр Владиславович,
Миколаївський факультет морського та річкового
транспорту Київської державної академії водного
транспорту ім. П. Конашевича-Сагайдачного, декан.

Захист відбудеться «29» травня 2015 року о 10-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05. в Одеській національній академії водного транспорту ім. П. Конашевича-Сагайдачного, м. Одеса, вул. Канатна, 112, каб. 112.

у бібліотеці Одеської національної академії водного транспорту ім. П. Конашевича-Сагайдачного, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

ОНАХТ

Механізми активізації

v018571

 Богатов А.Г.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Світовий досвід просторової трансформації і диверсифікації економіки, досягнення економічного росту в регіонах, доводить, що Україні необхідне удосконалювання регіональної інвестиційно-інноваційної політики, з метою вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Активізація інвестиційно-інноваційних процесів в регіонах вимагає поширення концепції «поляризованого розвитку», раціонального визначення «полюсів росту» для регіонів, у тому числі інвестиційно-інноваційних точок росту. З цією метою необхідно розробити схему ефективного розміщення продуктивних сил, з урахуванням географічних, історичних, культурних, економічних, соціальних і інших особливостей регіонів. Ключова роль у регіональному розвитку повинна приділятися місцевим органам влади. Вони повинні стати ініціаторами й координаторами інвестиційно-інноваційних проектів. Необхідно переглянути принципи фінансування інноваційних проектів на засадах оптимального поєднання коштів місцевого бюджету, державного бюджету та приватних інвесторів.

Перед державою постає завдання перетворити наявний в регіонах інвестиційно-інноваційний потенціал в потужний засіб соціально-економічного розвитку, що вимагає формування ефективних механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів.

Значна увага проблемам активізації інвестиційно-інноваційних процесів на макро-, мезо- та макрорівнях приділяється відомими вченими, такими як: Л.Л. Антонюк, Ю.М. Бажал, І.О. Бланк, П.Т. Бубенко, В.М. Гесць, В.П. Горбатенко, Н.А. Добрянська, О.Б. Жихор, В.В. Зянько, В.А. Изюмська, А.Я. Кузнецова, Р.Г. Лукач, О.А. Мазур, О.Г. Мельник, С.В. Онишко, І.А. Павленко, Д.М. Стеченко, Л.І. Федулова, Г.Т. Чехович, Б.О. Язлюк та іншими.

У роботах вказаних авторів закладено науковий фундамент управління інвестиційно-інноваційними процесами на рівні держави та регіонів. Втім, більшість робіт присвячено питанням активізації інвестиційно-інноваційних процесів на національному рівні та на рівні окремих галузей, секторів, суб'єктів господарювання підприємств. Регіональному аспекту не приділяється належної уваги. При розробці та впровадженні ефективної системи механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів повинна враховуватись територіальна специфіка розміщення продуктивних сил, особливості інвестиційної та інноваційної інфраструктури, що дозволить використати інвестиційно-інноваційний потенціал для забезпечення комплексного розвитку регіонів.

Теоретична і практична значущість досліджуваної проблеми, а також її недостатня розробленість визначили актуальність обраної теми, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у межах комплексної науково-дослідної роботи Міжнародного університету бізнесу і права за темою «Відтворення та підвищення ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу

господарського комплексу регіону» (номер державної реєстрації 0111U008418). Особистий внесок дисертанта полягає у розробці теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій з формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів. Відповідно до мети в роботі були поставлені та вирішені наступні завдання:

- дослідити теоретичні аспекти теми та сформулювати трактування регіональної інвестиційно-інноваційної політики;
- розробити концепцію механізму проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом на регіональному рівні;
- удосконалити методичні засади оцінки впливу інституційних умов на розвиток регіонального інвестиційно-інноваційного середовища;
- обґрунтувати методичні рекомендації з оцінки результативності регіональної політики в сфері інноваційного інвестування;
- розробити матричний підхід до вибору стратегій управління інвестиційно-інноваційним потенціалом регіону;
- сформулювати модель інвестиційно-інноваційного розвитку регіону;
- розвинути концепцію ефективного організаційно-економічного механізму формування регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури;
- розробити модель регіонального механізму координації інвестиційно-інноваційного процесу.

Об'єктом дослідження є інвестиційно-інноваційні процеси в системі комплексного розвитку регіонів.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та прикладних аспектів формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять діалектичний метод пізнання і системний підхід, що обумовили комплексне дослідження питань формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів. У ході дослідження використовувалися монографії і публікації вітчизняних і закордонних авторів із проблем регіонального розвитку.

У процесі дослідження використовувалися методи: наукової абстракції (для узагальнення і опрацювання вихідної інформації); аналізу і синтезу (при визначенні структурних компонентів систем управління інвестиційно-інноваційними процесами в регіонах); індукції і дедукції (при дослідженні глибинних причино-наслідкових зв'язків досліджуваних явищ); монографічного дослідження (при систематизації отриманих результатів); економіко-математичні методи (при формуванні моделей механізмів управління інвестиційно-інноваційним процесами в регіонах).

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі акти України, нормативні і правові акти органів виконавчої влади, статистичні дані Державної

служби статистики України, наукова література з досліджуваної проблеми, висновки науково-практичних конференцій, інформаційні дані мережі Інтернет, власні спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів. Найбільш важливі наукові результати, отримані у процесі дослідження, та їх наукова новизна полягають у наступному:

вперше:

- розроблено концепцію системного логіко-структурного механізму проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом на основі пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону, що враховує регіональні особливості й фактори, які визначають специфіку інвестиційно-інноваційного процесу в рамках адміністративної території, з урахуванням наявних ресурсів;

удосконалено:

- методичні засади оцінки впливу інституційних умов на розвиток регіонального інвестиційно-інноваційного середовища, зокрема сформовано економіко-математичні моделі взаємозв'язків в параметрах регіональних інвестиційно-інноваційних систем, що дозволили обґрунтувати стратегічні орієнтири діяльності державних наукових організацій та приватного наукоємного бізнесу, що закладає основи для проведення ефективної регіональної інвестиційно-інноваційної політики;

- методичні рекомендації з оцінки результативності регіональної політики в сфері інноваційного інвестування на підставі аналізу показників вхідних ресурсів, процесів, безпосередніх результатів і кінцевих ефектів;

- матричний підхід до вибору стратегій управління інвестиційно-інноваційним потенціалом регіону, який, на основі класифікації галузей за групами регіональних пріоритетів інвестування, дозволяє визначити регіональну стратегію розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу, з використанням матриць інвестиційного потенціалу, інвестиційних ризиків або інвестиційних бар'єрів;

дістали подальший розвиток:

- трактування регіональної інвестиційно-інноваційної політики як складової регіональної економічної політики, що дозволило уточнити її сутність, підтвердити гіпотезу про її визначальну роль серед інших складових регіональної політики і виділити основні принципи й доміанти її здійснення;

- модель інвестиційно-інноваційного розвитку регіону, що виділяє основні центри, а також найбільш перспективні «точки росту» з високим ступенем готовності до появи венчурного капіталу, відбиває взаємозв'язок її окремих елементів на основі інтеграції й кластеризації;

- концепція ефективного організаційно-економічного механізму формування регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури на основі принципів комплексного підходу, пріоритетності довгострокових цілей і

залучення науково-дослідного, промислового й фінансового секторів економіки регіону;

- модель регіонального механізму координації інвестиційно-інноваційного процесу, що формується на основі ідентифікації інтересів його учасників (влада, бізнес, суспільство) і здійсненні регулюючих впливів на їх взаємовідносини за допомогою системи стимулів і пільг з метою узгодження їх інтересів із завданнями соціально-економічного розвитку регіону.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані теоретичні висновки і розроблені методичні підходи, що містяться в дисертаційній роботі, можуть бути використані органами регулювання економіки різних рівнів при розробці стратегічних програмних документів соціально-економічного розвитку, при розробці регіональних інвестиційно-інноваційних програм.

Результати дисертаційного дослідження, висновки і рекомендації, що містяться у роботі, схвалені та використовуються у практичній діяльності Миколаївської обласної державної адміністрації (довідка №349/06/08-29/14 від 15.10.2014 р.); Департаменту агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації (довідка № 11-25/152 від 16.04.2014 р.); в навчальному процесі Міжнародного університету бізнесу і права (довідка №905 від 10.12.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Висновки, положення і рекомендації, що містяться у дисертації, отримані автором самостійно. З робіт, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які належать особисто авторові.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на конференціях, семінарах, нарадах, серед яких найбільш важливими були: Дев'ята Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансова архітектура в системі економічних перетворень» (Сімферополь, 2013 р.); П'ята Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (Харків, 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Структурні трансформації національних економік в умовах глобалізації» (Миколаїв, 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Управління соціально-економічним розвитком держави, регіону, підприємства» (Полтава, 2014 р.).

Публікації. Теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження, висновки і пропозиції автора відображено у 8 публікаціях, в т.ч. у 6 статтях у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій – 3,3 умовн. друк. арк., з яких особисто авторові належать 3,3 умовн. друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 196 сторінок, із них 178 сторінок основного тексту. Робота

містить 18 таблиць, 25 рисунків. Список використаних джерел налічує 172 найменування і займає 18 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретичні засади активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів» визначено генезис наукових підходів до розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в регіонах, досліджено теоретичні аспекти формування територіальних інвестиційно-інноваційних систем, обґрунтовано напрями удосконалення механізму інвестування інноваційної діяльності в регіонах.

Інвестиційно-інноваційний процес розуміється як послідовна зміна сукупності послідовних дій та операцій (етапів, фаз) щодо реалізації інноваційних інвестицій на певній території в конкретний час з метою досягнення визначеного результату. Це процес забезпечення руху і відтворення капіталу в усіх сферах господарства регіону з метою трансформації капіталу в науково-технічний потенціал, інноваційну продукцію, послуги, блага, в підвищення показників якості життя населення.

Регіональна інвестиційно-інноваційна політика - це складова частина регіональної політики, здійснювана цілеспрямовано державними, регіональними та місцевими органами влади та управління, а також іншими суб'єктами (інвесторами), спрямована на мобілізацію та ефективне використання інвестиційного та інноваційного потенціалу території, на активізацію і стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів в регіоні з позиції досягнення тактичних і стратегічних цілей розвитку (саморозвитку) регіону (рис. 1).

Виявлено, що регіональна (територіальна) інвестиційно-інноваційна система - це елемент інвестиційно-інноваційної структури, основу якої становить науково-технічний комплекс, що поєднує установи науки, освіти й виробництва, спрямований на створення знань, розробку сучасних технологій і відповідних умов нових цінностей. Разом з тим, це локальна соціально-економічна система, створення якої підвищує конкурентоспроможність регіону й забезпечує підвищення рівня і якості життя жителів регіону.

Розкриті сучасні особливості інвестиційно-інноваційного процесу й обґрунтовано, що створення регіональних (територіальних) інвестиційно-інноваційних систем на базі гнучкого правового механізму, що враховує особливості господарського розвитку регіонів України, досвід закордонних країн у цій сфері, будуть сприяти прискоренню соціального й економічного розвитку України і її окремих регіонів. Розвинена мережа територіальних інноваційних систем сприятиме структурній перебудові економіки.

Доведено, що сучасний інвестиційно-інноваційний процес у просторі регіональної економічної системи (мезосистеми) можливий тільки на основі формування та вдосконалення особливого механізму, що регулює цей процес у часі і просторі. Сформовано теоретичні положення створення й раціонального функціонування механізму інвестування інновацій у процесі ефективного використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

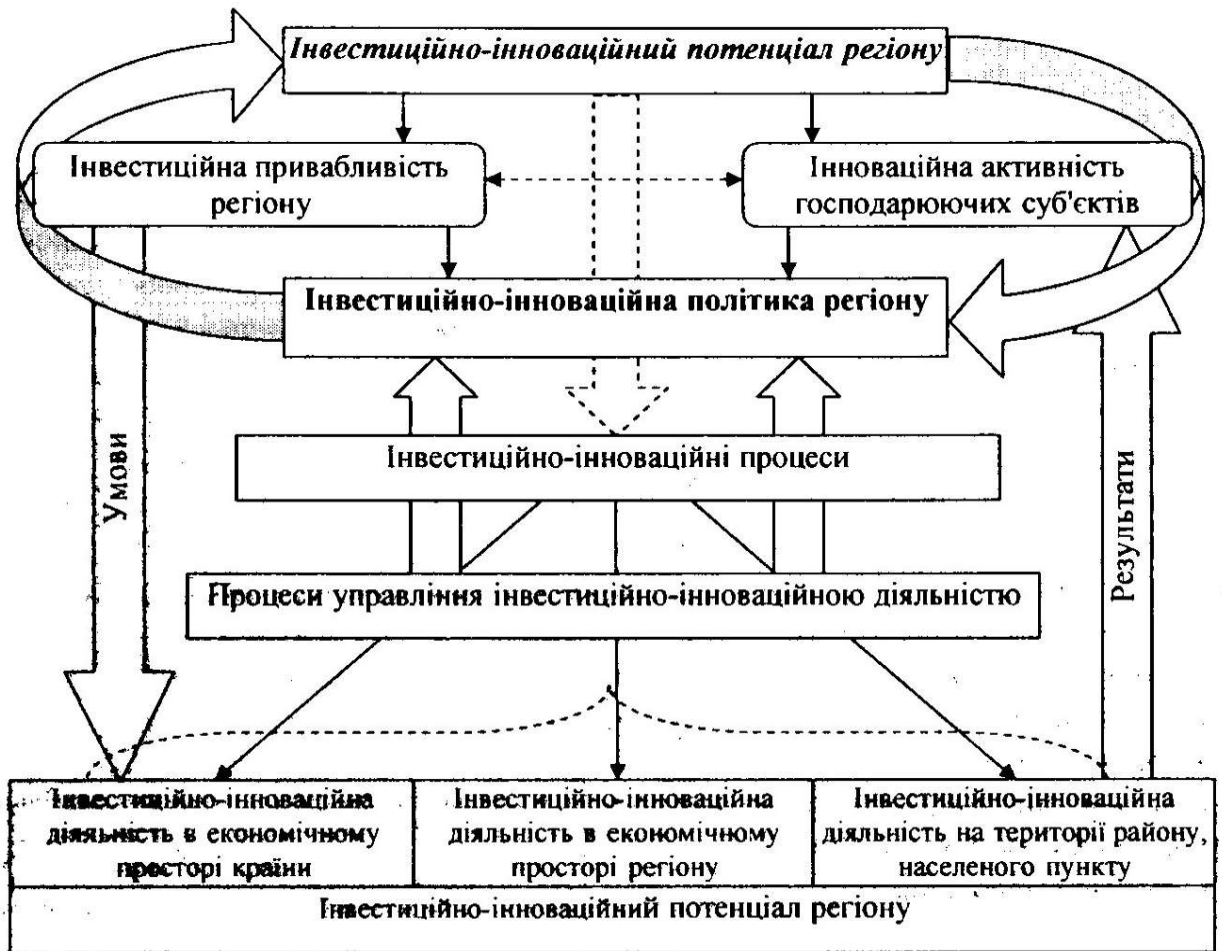

Рис. 1. Узагальнена модель формування регіональної інвестиційної політики

Розроблена імітаційна модель функціонування механізму інвестування інновацій, що відповідає потребам прискореного зростання економіки регіону в період посилення конкуренції як на регіональному, міжрегіональному, загальнодержавному, так і на світовому ринках, що дозволяє найбільш раціональним чином використовувати накопичений потенціал господарства регіону (рис. 2).

В рамках моделі запропоновані й обґрунтовані управлінські рішення по формуванню регіонального механізму інвестування інноваційної діяльності, що відповідає потребам прискореного росту структурних складових регіональної економіки.

Розроблено рекомендації з підвищення результативності функціонування механізму інвестування інновацій у вигляді комплексу заходів перспективної спрямованості, що враховують ті зміни, які спостерігаються в господарстві регіону в період науково-технічного прогресу.

Стратегія регіональної інвестиційно-інноваційної політики вимагає посилення ролі регіонів в процесі залучення й спрямування інвестиційних ресурсів на розвиток реального сектора економіки з акцентом на реалізацію інноваційного потенціалу. Регіональні і місцеві органи влади повинні стати каталізатором внутрішніх джерел інвестицій.

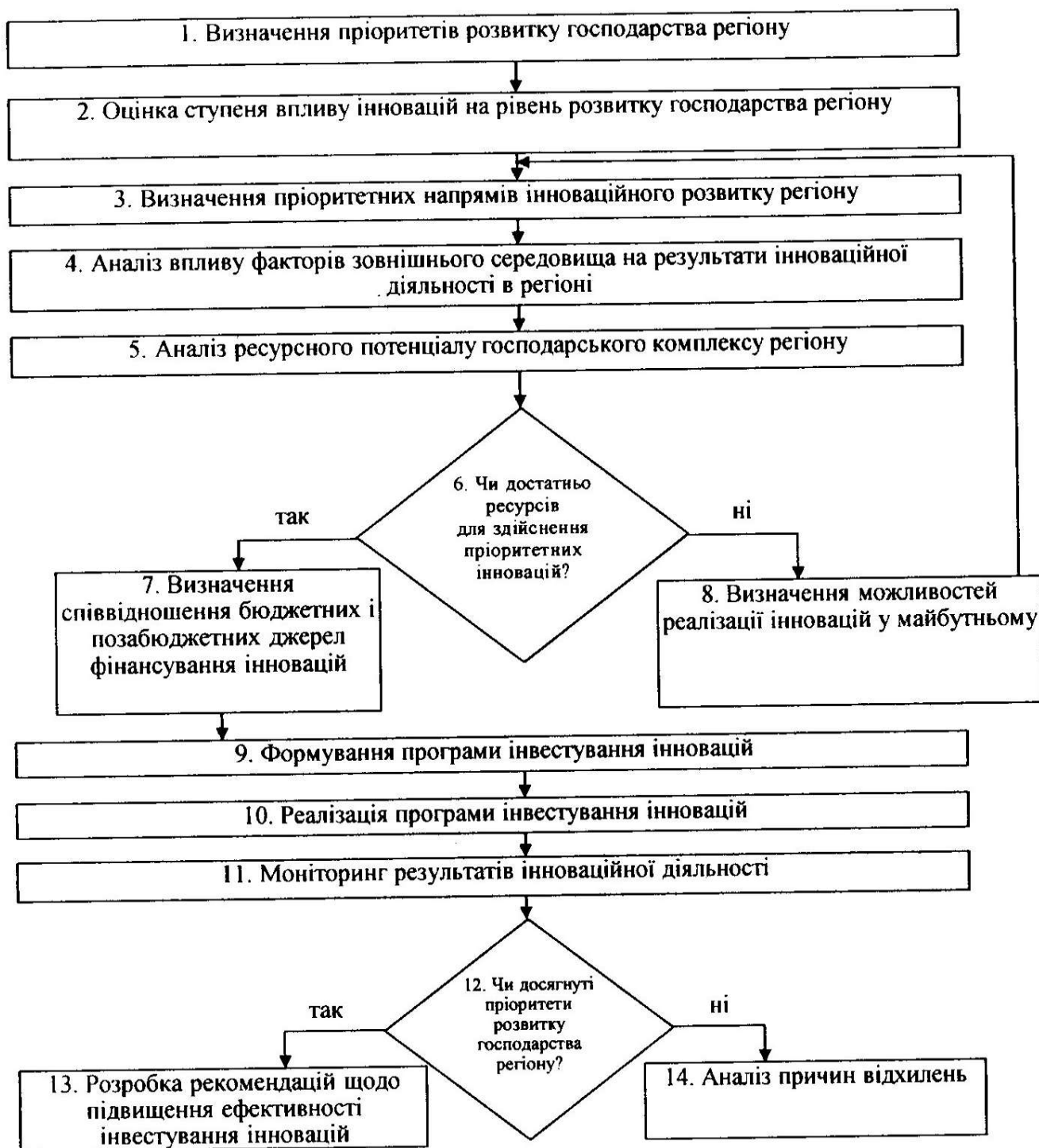

Рис. 2. Імітаційна модель функціонування регіонального механізму інвестування інновацій

У другому розділі «Методичні засади активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів» запропоновано методи оцінки інвестиційної привабливості регіональних соціально-економічних систем, обґрунтовано методичні засади венчурного інвестування інноваційних проектів на мезорівні, розроблено моделі і методи управління інвестиційним потенціалом регіону.

В результаті дослідження обґрунтовано, що інвестиційно-інноваційні процеси проникають в усі сфери соціально-економічної системи регіонів і

формують принципи й напрямки розвитку регіональної економіки. У цей час всі методики оцінки й підходи до управління інвестиційно-інноваційним потенціалом регіону будуються на аналізі його структурних складових, а також на вивченні факторів інвестиційного ризику, які обмежують формування реальних інвестиційних можливостей. Разом з тим, у даних моделях не враховується оцінка факторів, що перешкоджають використанню інвестиційно-інноваційного потенціалу не залежно від рівня інвестиційного ризику – інвестиційних бар'єрів, що перешкоджають реалізації інвестиційно-інноваційного потенціалу.

Обмеженість ресурсів регіону зумовлює проблему оптимізації розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу. Завдання оптимізації полягає в правильному виборі пріоритетів інвестування. З цією метою, запропонована модель «Матриці регіональних пріоритетів інвестування» для визначення чотирьох потенційних перспектив регіону в розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу різних галузей залежно від тенденцій інвестиційної динаміки (табл. 1).

Таблиця 1

Показники матриці регіональних пріоритетів інвестування в галузях економіки Причорноморського регіону

Галузь	2010р.			2011р.			2012р.			2013р.		
	KNR	W	№	KNR	W	№	KNR	W	№	KNR	W	№
Промисловість	0,9745	1,30	2	0,4697	1/13	2	0,4368	1,21	2	0,4024	1,41	2
Сільське господарство	1,0178	1/87	1	0,7731	1,32	2	0,6890	1,13	2	0,9197	0,97	4
Будівництво	0,2651	1,26	1	0,1520	1,42	2	0,3732	1,16	2	0,3349	0,96	4
Транспорт	0,4451	1,27	1	0,2706	0,97	4	0,2394	1,33	2	0,2465	1,37	2
Зв'язок	1,0168	1,44	1	0,5534	1,37	2	0,4122	1,75	2	0,5009	1,69	2
Торгівля і харчування	0,4539	1,38	2	0,4733	1,44	2	0,3055	1,41	2	0,3668	0,77	4

W - середня арифметична сума темпів приросту інвестицій в галузі за звітний період

KNR - коефіцієнт значущості частки інвестицій регіональної галузі в національному масштабі

При цьому, залежно від наявних інвестиційних умов запропоновані чотири варіанти розвитку, що роблять упор або на розвиток складових інвестиційно-інноваційного потенціалу, або на усунення інвестиційно-інноваційних ризиків або інвестиційних бар'єрів. Крім того, виявлений тип інвестиційних умов, при яких регіону доцільно взагалі не вживати яких або дій по управлінню інвестиційно-інноваційним потенціалом.

Доведено, що вибір пріоритетів інвестування не може повністю вирішити проблему оптимізації в управлінні інвестиційно-інноваційним потенціалом, - він визначає лише оптимальний вектор розвитку. Запропоновані автономні моделі управління розвитком складових інвестиційно-інноваційного потенціалу, управління інвестиційно-інноваційними ризиками й управління інвестиційними бар'єрами. Кожна модель передбачає вибір пріоритетів державної участі в управлінні інвестиційно-інноваційним потенціалом. Регіон

може досягти мети підвищення конкурентоспроможності інвестиційно-інноваційного потенціалу при мінімальних витратах, точно й вибірково створюючи або поліпшуючи найбільш важливі елементи інвестиційно-інноваційного потенціалу й усуваючи найбільш критичні фактори інвестиційно-інноваційного ризику й інвестиційних бар'єрів.

Встановлено, що на сьогоднішній день ефект інвестування регіонами коштів у розвиток інвестиційно-інноваційного потенціалу тієї або іншої галузі залишається поза оцінкою й контролем, у зв'язку з чим розроблена матрична стратегія управління інвестиційним потенціалом регіону, яка, на основі класифікації галузей за чотирма групами регіональних пріоритетів інвестування, дозволяє визначити регіональну стратегію розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу, з використанням або «Матриці інвестиційного потенціалу», або «Матриці інвестиційних ризиків», або «Матриці інвестиційних бар'єрів» (рис 3).

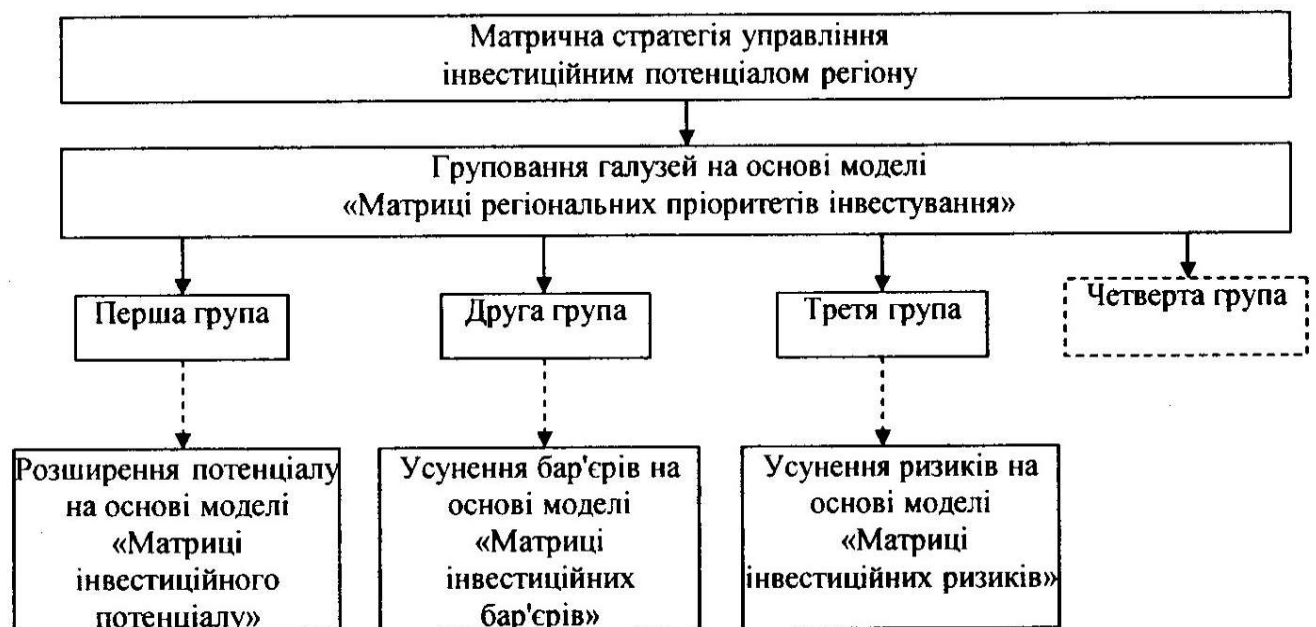

Рис. 3. Матрична стратегія управління інвестиційно-інноваційним потенціалом регіону

В результаті дослідження проведене структурування факторів, що визначають успішність інвестиційно-інноваційних проектів залежно від ступеня конкретизації їх приналежності до інновацій і венчурного бізнесу (за економічним, регіонально-правовим й управлінським напрямками), що дозволяє оцінити перспективи тієї або іншої розробки. Встановлено, що успіх реалізації проектів визначається великою кількістю факторів, які залежно від ступеня конкретизації специфіки проекту можуть бути класифіковані на загальні, інноваційно-спрямовані й венчурні. У свою чергу, кожна із груп має внутрішню структуру, всі елементи якої застосовні для характеристики інноваційного проекту як такого, що має відношення до всіх трьох зазначених класифікаційних критеріїв.

Розроблено модель інвестиційно-інноваційного розвитку регіону, спрямовану на підвищення ефективності реалізації наявного потенціалу, сутність якої полягає у виявленні центрів і точок росту серед територій, що володіють найбільшим економічним і науковим потенціалом, а також необхідною інфраструктурою. Виходячи з їх спеціалізації обираються пріоритетні галузі, визначаються напрямки інтеграції й кластеризації. Модель дозволяє підвищити ефективність залучення венчурного капіталу в інновації, ґрунтуючись на вже наявних наробітках і конкурентних перевагах.

У третьому розділі «Формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів» обґрунтовано механізм розвитку інвестиційно-інноваційної системи регіону на засадах реалізації наукового потенціалу, запропоновано організаційно-економічний механізм формування регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури, розроблено рекомендації з формування регіонального механізму координації процесів інноваційного інвестування, розроблено механізм управління регіональними інвестиційно-інноваційними проектами.

В результаті дослідження виявлено зв'язки й сформовані моделі взаємозв'язків показників регіонального інвестиційно-інноваційного середовища з різними групами факторів. Показано, що для патентної, експортної й підприємницької активності регіонів значимим є показник чисельності персоналу, зайнятого дослідженнями й розробками. Для стимулювання росту чисельності зайнятих у сфері малого бізнесу на фоні загальних заходів щодо підтримки суб'єктів малого підприємництва значимою є підтримка експорту високотехнологічної продукції.

Виділено керовані параметри інституціональних умов, вплив на які, через реалізацію регіональної інвестиційно-інноваційної політики, здатний підсилити технологічну й підприємницьку активність регіонів. Показано, що, знижуючи регіональні галузеві бар'єри й контролюючи ризики можна домогтися підвищення зайнятості й продуктивності праці в секторі малого підприємництва, стимулювати компанії до інвестицій в освоєння нових виробничих технологій і розвивати ділові мережі.

Обґрунтовано розходження в стратегічних орієнтаціях інноваційних компаній. Показано, що форма власності позитивно впливає на вибір цільових настанов, що дозволило обґрунтувати стратегічні орієнтири діяльності державних наукових організацій та приватного наукоємного бізнесу, що, в свою чергу, закладає основи для проведення ефективної регіональної інвестиційно-інноваційної політики.

В результаті дослідження виявлено характеристики регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури, які визначають її природу й забезпечують розвиток. Формування ефективної інвестиційно-інноваційної інфраструктури регіону обумовлено низкою організаційних й економічних факторів, що спричиняють необхідність активізації системоутворюючих зв'язків її елементів. Обґрунтовано, що найбільш перспективними з погляду розвитку інфраструктури є використання моделей із залученням приватного

сектора й науково-дослідних організацій, які забезпечують поділ інвестиційних ризиків і економію державних коштів.

Встановлено, що висока концентрація дослідницького потенціалу відрізняє регіони, що володіють розвиненим дослідницьким і інституціональним потенціалом. У регіонах-інноваторах більш високі витрати на технологічні інновації й обсяг інноваційної продукції. Однак, існуючі сучасні регіональні інноваційні системи, що володіють перевагами в інституціональній і дослідницькій сфері, не можуть ефективно використовувати наявні ресурси без відповідної розвинутої технологічної бази. Структурно-технологічна неоднорідність української багаторівневої економіки не дозволяє використовувати переваги від створених прогресивних технологій.

Проведене дослідження довело необхідність ефективного організаційно-економічного механізму формування регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури на основі принципів комплексного підходу, пріоритетності довгострокових цілей і залучення науково-дослідного, промислового й фінансового секторів економіки регіону. Реалізація механізму формування інфраструктури може здійснюватися виходячи з наступних послідовних етапів: підготовка умов - організація інвестиційного забезпечення - експертиза - створення об'єктів інфраструктури. Кожний з етапів вимагає різних імперативних і диспозитивних регламентів, спрямованих на забезпечення їх реалізації. Запропоновані рекомендації з формування інвестиційно-інноваційної інфраструктури враховують диференціацію розвитку окремих її елементів і можуть використовуватися як на державному, так і на регіональному рівні, оскільки спираються на існуючу наукову базу управління інвестиційно-інноваційними процесами в економіці.

Обґрунтовано, що подолання слабкої модернізаційної й інноваційної спрямованості регіонального інвестиційного процесу можливо підсилити за допомогою формування регіонального механізму координації процесу інвестування. Запропоновано рекомендації з формування регіональної інформаційно-комунікаційної системи інвестиційно-інноваційного процесу, що забезпечує інтеграцію й структурування джерел інформації, що характеризують процес інвестування, і створення ресурсного забезпечення механізму його координації. Регіональна інформаційно-комунікаційна система інвестиційно-інноваційного процесу являє собою структуровану сукупність офіційних інформаційних ресурсів, інтегрованих з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у єдину інформаційну площадку з метою створення умов для здійснення координації учасників інвестиційно-інноваційного процесу (рис. 4).

Регіональний механізм координації інвестиційно-інноваційного процесу формується на основі ідентифікації інтересів його учасників (влада, бізнес, суспільство) і здійсненні регулюючих впливів на їх взаємовідносини за допомогою системи стимулів і пільг з метою узгодження їх інтересів із завданнями соціально-економічного розвитку регіону. Визначено структуру регіонального механізму координації інвестиційно-інноваційного процесу,

розроблені складові його ресурсного забезпечення, виявлені інструменти узгодження інтересів учасників, запропонована структурна схема.

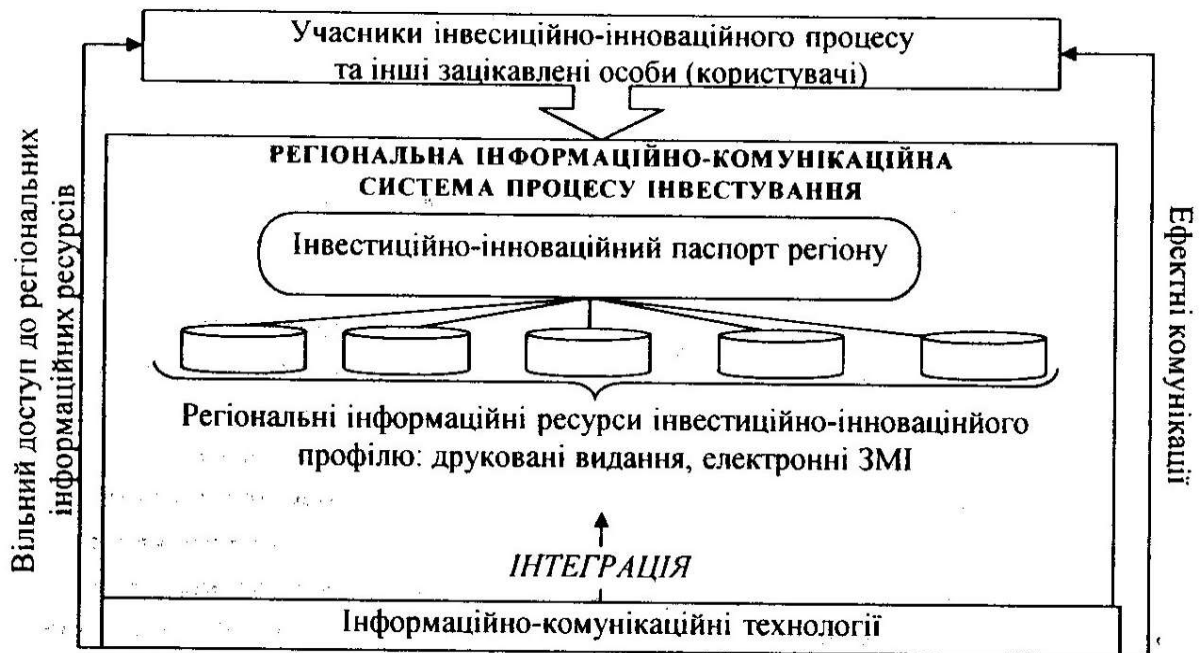

Рис. 4. Регіональна інформаційно-комунікаційна система інвестиційно-інноваційного процесу

Розроблено методичні рекомендації для оцінки регіональних інформаційних ресурсів, що характеризують інвестиційно-інноваційний процес, які дозволяють на основі багатокритеріального вибору параметрів, їх експертного ранжирування й використання вербально-числової шкали скласти рейтинг їх якості, що дає можливість виявити результативність дій регіональних органів влади у формуванні інформаційної інфраструктури інвестиційно-інноваційного процесу.

В результаті виявлення особливостей формування проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом на регіональному рівні, сформульовані взаємодоповнюючі місії й завдання проектного управління на регіональному рівні, і визначена необхідність державної участі для реалізації механізму проектного управління інвестиціями і інноваціями в регіоні.

Визначена сутність концепції управління проектами на основі пріоритетів регіонального розвитку, структурним вираженням якого є багаторівнева модель проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом в регіоні, що визначає ієрархію цілей і завдань проектного управління відповідно до цілей соціально-економічного розвитку регіону.

Виходячи з розроблених системних принципів реалізації концепції управління проектами на регіональному рівні, сформований механізм функціонування проектного управління у вигляді логіко-структурної схеми, що реалізує елементи й інструменти проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом (рис. 5).

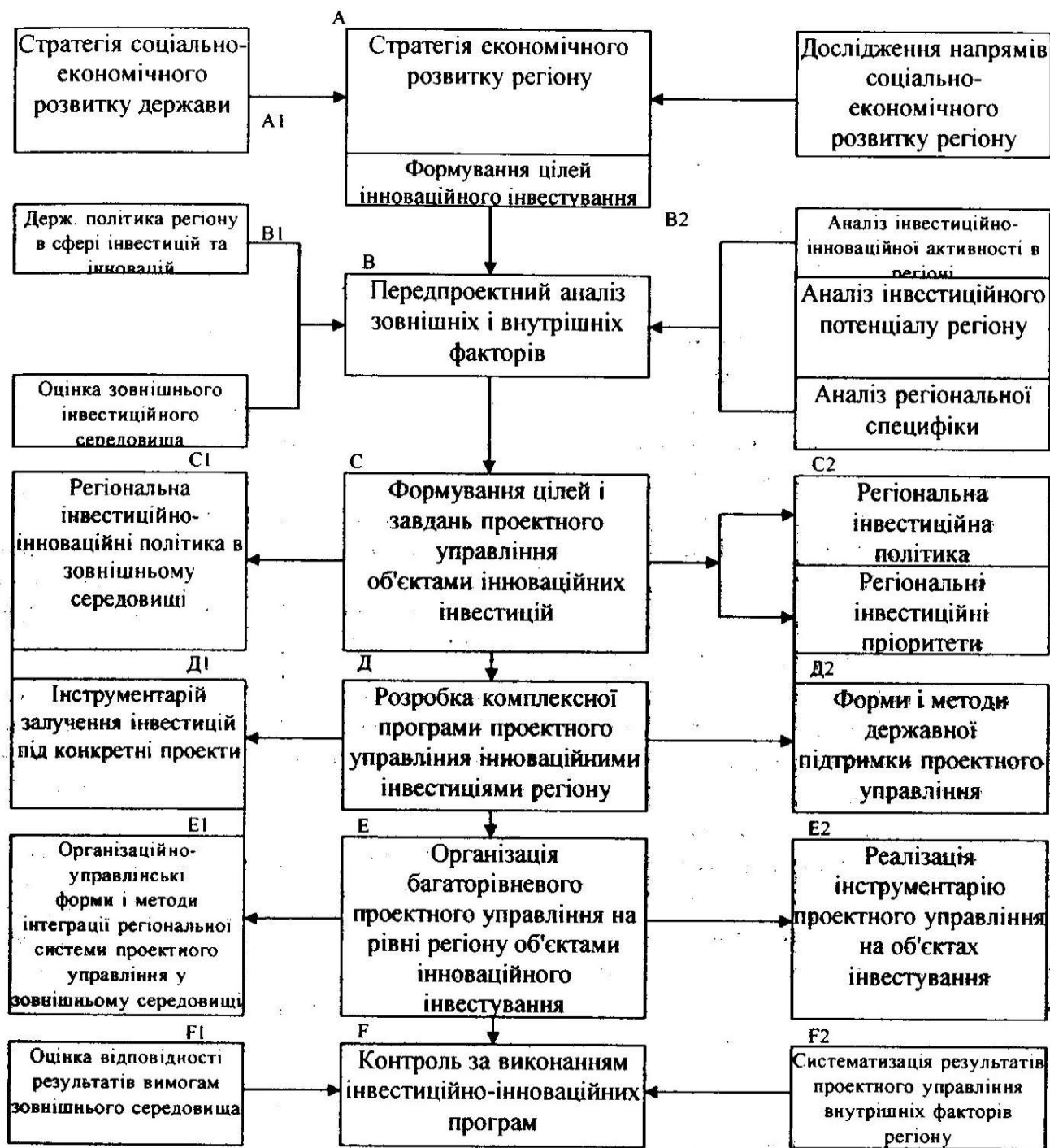

Рис. 5. Схема логіко-структурного механізму проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом на регіональному рівні

Сформульовано принципи й напрямки регіональної політики, що визначають пріоритети розвитку системи проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом, визначені інструменти (безпосереднього й опосередкованого) регулювання й організаційні форми по реалізації інструментів державної політики управління інвестиційно-інноваційними процесами в регіоні.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі теоретичного узагальнення обґрунтовано методичні засади і розроблено практичні рекомендації з вирішення важливого науково-практичного завдання формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів. За результатами дослідження зроблено висновки теоретичного, методичного і науково-прикладного характеру:

1. Регіональна інвестиційно-інноваційна політика - це складова частина регіональної політики, здійснювана цілеспрямовано державними, регіональними та місцевими органами влади та управління, а також іншими суб'єктами (інвесторами), спрямована на мобілізацію та ефективне використання інвестиційного та інноваційного потенціалу території, на активізацію і стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів в регіоні з позиції досягнення тактичних і стратегічних цілей розвитку (саморозвитку) регіону. Виявлено, що регіональна (територіальна) інвестиційно-інноваційна система – це елемент інвестиційно-інноваційної структури, основу якої становить науково-технічний комплекс, що поєднує установи науки, освіти й виробництва, спрямований на створення знань, розробку сучасних технологій і відповідних умовам нових цінностей. Разом з тим, це локальна соціально-економічна система, створення якої підвищує конкурентоспроможність регіону й забезпечує підвищення рівня і якості життя жителів регіону.

2. Доведено, що сучасний інвестиційно-інноваційний процес у просторі регіональної економічної системи (мезосистеми) можливий тільки на основі формування та вдосконалення особливого механізму, що регулює цей процес у часі і просторі. Сформовано теоретичні положення створення й раціонального функціонування механізму інвестування інновацій у процесі ефективного використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Розроблена імітаційна модель функціонування механізму інвестування інновацій, що відповідає потребам прискореного зростання економіки регіону в період посилення конкуренції як на регіональному, міжрегіональному, загальнодержавному, так і на світовому ринках, що дозволяє найбільш раціональним чином використовувати накопичений потенціал господарства регіону.

3. З метою оптимізації розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу регіону, запропонована модель «матриці регіональних пріоритетів інвестування» для визначення чотирьох потенційних перспектив регіону в розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу різних галузей залежно від тенденцій інвестиційної динаміки. Запропоновані автономні моделі управління розвитком складових інвестиційно-інноваційного потенціалу, управління інвестиційно-інноваційними ризиками й управління інвестиційними бар'єрами, кожна з яких передбачає вибір пріоритетів державної участі в управлінні інвестиційно-інноваційним потенціалом. Розроблена матрична стратегія управління інвестиційно-інноваційним потенціалом регіону, яка, на основі класифікації галузей за чотирма групами регіональних пріоритетів

інвестування, дозволяє визначити регіональну стратегію розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу, з використанням або «матриці інвестиційного потенціалу», або «матриці інвестиційних ризиків», або «матриці інвестиційних бар'єрів».

4. Розроблено модель інвестиційно-інноваційного розвитку регіону, спрямовану на підвищення ефективності реалізації наявного потенціалу, сутність якої полягає у виявленні центрів і точок росту серед територій, що володіють найбільшим економічним і науковим потенціалом, а також необхідною інфраструктурою. Виходячи з їх спеціалізації обираються пріоритетні галузі, визначаються напрямки інтеграції й кластеризації. Модель дозволяє підвищити ефективність залучення венчурного капіталу в інновації, ґрунтуючись на вже наявних наробітках і конкурентних перевагах.

5. Виявлено взаємозв'язки показників регіонального інвестиційно-інноваційного середовища з різними групами факторів. Виділено керовані параметри інституціональних умов, вплив на які, через реалізацію регіональної інвестиційно-інноваційної політики, здатний підсилити технологічну й підприємницьку активність регіонів. Сформовано економіко-математичні моделі взаємозв'язків в параметрах регіональних інвестиційно-інноваційних систем, що дозволили обґрунтувати стратегічні орієнтири діяльності державних наукових організацій та приватного наукоємного бізнесу, що, в свою чергу, закладає основи для проведення ефективної регіональної інвестиційно-інноваційної політики.

6. В результаті дослідження виявлено характеристики регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури, які визначають її природу й забезпечують розвиток. Сформовано концепцію ефективного організаційно-економічного механізму формування регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури на основі принципів комплексного підходу, пріоритетності довгострокових цілей і залучення науково-дослідного, промислового й фінансового секторів економіки регіону. Реалізація механізму формування інфраструктури може здійснюватися виходячи з наступних послідовних етапів: підготовка умов - організація інвестиційного забезпечення - експертиза - створення об'єктів інфраструктури. Кожний з етапів вимагає різних імперативних і диспозитивних регламентів, спрямованих на забезпечення їх реалізації.

7. Обґрунтовано, що подолання слабкої модернізаційної й інноваційної спрямованості регіонального інвестиційного процесу можливо підсилити за допомогою формування регіонального механізму координації процесу інвестування. Запропоновано рекомендації з формування регіональної інформаційно-комунікаційної системи інвестиційно-інноваційного процесу, що забезпечує інтеграцію й структуризацію джерел інформації, що характеризують процес інвестування, і створення ресурсного забезпечення механізму його координації. Регіональний механізм координації інвестиційно-інноваційного процесу формується на основі ідентифікації інтересів його учасників (влада, бізнес, суспільство) і здійсненні регулюючих впливів на їх взаємовідносини за допомогою системи стимулів і пільг з метою узгодження їх інтересів із

завданнями соціально-економічного розвитку регіону. Визначено структуру регіонального механізму координації інвестиційно-інноваційного процесу, розроблені складові його ресурсного забезпечення, виявлені інструменти узгодження інтересів учасників, запропонована структурна схема.

8. Розроблено методичні рекомендації для оцінки регіональних інформаційних ресурсів, що характеризують інвестиційно-інноваційний процес, які дозволяють на основі багатокритеріального вибору параметрів, їх експертного ранжирування й використання вербально-числової шкали скласти рейтинг їх якості, що дає можливість виявити результативність дій регіональних органів влади у формуванні інформаційної інфраструктури інвестиційно-інноваційного процесу.

9. В результаті виявлення особливостей формування проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом на регіональному рівні, сформульовані взаємодоповнюючі місії й завдання проектного управління на регіональному рівні, і визначена необхідність державної участі для реалізації механізму проектного управління інвестиціями і інноваціями в регіоні. Визначена сутність концепції управління проектами на основі пріоритетів регіонального розвитку, структурним вираженням якої є багаторівнева модель проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом в регіоні, що визначає ієрархію цілей і завдань проектного управління відповідно до цілей соціально-економічного розвитку регіону. Виходячи з розроблених системних принципів реалізації концепції управління проектами на регіональному рівні, сформований механізм функціонування проектного управління у вигляді логіко-структурної схеми, що реалізує елементи й інструменти проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом. Сформульовано принципи й напрямки регіональної політики, що визначають пріоритети розвитку системи проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом, визначені інструменти (безпосереднього й опосередкованого) регулювання й організаційні форми по реалізації інструментів державної політики управління інвестиційно-інноваційними процесами в регіоні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Царук В.Ю. Теоретичні аспекти формування територіальних інноваційних систем в Україні / В.Ю. Царук // Ефективна економіка: Електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 5. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3931&p=1>
2. Царук В.Ю. Формування організаційно-економічного механізму інноваційної інфраструктури в промисловості / В.Ю. Царук // Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. – Вип. 87. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – С. 323-330.
3. Царук В.Ю. Ефективне використання ресурсного потенціалу промисловості регіону / В.Ю. Царук // Науковий вісник Херсонського

державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Випуск 9. Частина 1. – С. 206-211.

4. Царук В.Ю. Формування регіональної інноваційної політики / В.Ю. Царук // Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. – Вип. 91. – Херсон: Грінь Д.С., 2015. – С. 329-336.

5. Царук В.Ю. Мировые тенденции реализации экономического роста с помощью инвестиций / В.Ю. Царук // Балтийский гуманитарный журнал. Ежеквартальный научный журнал. – Россия, Калининград, 2015. – № 1(10) – С. 190-200.

6. Царук В.Ю. Совершенствование механизма инвестирования инновационной деятельности / В.Ю. Царук // Карельский научный журнал. Ежеквартальный научный журнал. – Россия, Петрозаводск, 2015. – № 1(10). – С. 140-145.

Матеріали конференцій:

7. Царук В.Ю. Оцінка ефективності інвестиційно-інноваційних процесів в регіонах України / В.Ю. Царук // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: матеріали Пр'ятої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. – Харків: ХНТУСГ, 2014. – С. 56-58.

8. Царук В.Ю. Необхідність державної підтримки інвестиційних та інноваційних процесів в економіці / В.Ю. Царук // Структурні трансформації національних економік в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв, 2014. – С. 122-123.

АНОТАЦІЯ

Царук В.Ю. Механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2015.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з формування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів.

Розроблено концепцію системного логіко-структурного механізму проектного управління інвестиційно-інноваційним процесом на основі пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону, що враховує регіональні особливості й фактори, які визначають специфіку інвестиційно-інноваційного процесу в рамках адміністративної території, з урахуванням наявних ресурсів;

Запропоновано критерії оцінки й показники моніторингу розвитку інвестиційно-інноваційної системи регіону; методичні рекомендації з оцінки результативності регіональної інвестиційно-інноваційної політики; матричний підхід до вибору стратегій управління інвестиційно-інноваційним потенціалом регіону.

Ключові слова: регіональна економіка, інвестиційно-інноваційний процес, організаційно-економічний механізм, інвестиційно-інноваційна

інфраструктура, венчурний капітал, проектне управління, соціально-економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

Царук В.Ю. Механизмы активизации инвестиционно-инновационных процессов в системе комплексного развития регионов. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. - Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2015.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических основ и разработке практических рекомендаций по формированию механизмов активизации инвестиционно-инновационных процессов в системе комплексного развития регионов.

Региональная инвестиционно-инновационная политика определена как составная часть региональной политики, осуществляемая целенаправленно государственными, региональными и местными органами власти и управления, а также другими субъектами (инвесторами), направленная на мобилизацию и эффективное использование инвестиционного и инновационного потенциала территории, на активизацию и стимулирование инвестиционно-инновационных процессов в регионе с позиции достижения тактических и стратегических целей развития (саморазвития) региона.

Разработана имитационная модель функционирования механизма инвестирования инноваций, отвечающая потребностям ускоренного роста экономики региона в период усиления конкуренции как на региональном, межрегиональном, общегосударственном, так и на мировом рынках, которая позволяет наиболее рациональным образом использовать накопленный потенциал хозяйства региона.

Разработана матричная стратегия управления инвестиционно-инновационным потенциалом региона, которая, на основе классификации отраслей по четырем группам региональных приоритетов инвестирования, позволяет определить региональную стратегию развития инвестиционно-инновационного потенциала, с использованием или «матрицы инвестиционного потенциала», или «матрицы инвестиционных рисков», или «матрицы инвестиционных барьеров».

Разработана модель инвестиционно-инновационного развития региона, направленная на повышение эффективности реализации имеющегося потенциала, сущность которой заключается в выявлении центров и точек роста среди территорий, обладающих наибольшим экономическим и научным потенциалом, а также необходимой инфраструктурой. Исходя из их специализации избираются приоритетные отрасли, определяются направления интеграции и кластеризации.

Предложены критерии оценки и показатели мониторинга развития инвестиционно-инновационной системы региона, отражающие интересы

основных участников инновационного процесса. Для формирования общего целевого критерия эффективности взаимодействия применена концепция ориентации на удовлетворение не только потребностей конечных потребителей, но и всех заинтересованных лиц, входящих в сетевую структуру региональной инвестиционно-инновационной системы.

Сформирована концепция эффективного организационно-экономического механизма формирования региональной инвестиционно-инновационной инфраструктуры на основе принципов комплексного подхода, приоритетности долгосрочных целей и привлечения научно-исследовательского, промышленного и финансового секторов экономики региона. Реализация механизма формирования инфраструктуры может осуществляться исходя из следующих последовательных этапов: подготовка условий - организация инвестиционного обеспечения - экспертиза - создание объектов инфраструктуры.

Предложены рекомендации по формированию региональной информационно-коммуникационной системы инвестиционно-инновационного процесса, которая обеспечивает интеграцию и структуризацию источников информации, характеризующих процесс инвестирования и создание ресурсного обеспечения механизма его координации. Региональный механизм координации инвестиционно-инновационного процесса формируется на основе идентификации интересов участников (власть, бизнес, общество) и осуществления регулирующих воздействий на их взаимоотношения с помощью системы стимулов и льгот с целью согласования их интересов с задачами социально-экономического развития региона.

Разработаны методические рекомендации по оценке региональных информационных ресурсов, характеризующие инвестиционно-инновационный процесс, которые позволяют на основе многокритериального выбора параметров, их экспертного ранжирования и использования вербально-числовой шкалы составить рейтинг их качества, что дает возможность выявить результативность действий региональных органов власти в формировании информационной инфраструктуры инвестиционно-инновационного процесса.

Определена сущность концепции управления проектами на основе приоритетов регионального развития, структурным выражением которой является многоуровневая модель проектного управления инвестиционно-инновационным процессом в регионе, которая определяет иерархию целей и задач проектного управления в соответствии с целями социально-экономического развития региона. Сформирован механизм функционирования проектного управления в виде логико-структурной схемы, реализующей элементы и инструменты проектного управления инвестиционно-инновационным процессом.

Ключевые слова: региональная экономика, инвестиционно-инновационный процесс, организационно-экономический механизм, инвестиционно-инновационная инфраструктура, венчурный капитал, проектное управление, социально-экономическое развитие.

SUMMARY

Tsaruk V.U. The mechanism of activation of investment and innovation processes in the integrated development of regions. - Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.05 - the development of productive forces and regional economy. - Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2015.

The thesis is devoted to theoretical and methodological grounding principles and develop practical recommendations on the formation mechanisms of activation of investment and innovation processes in the integrated development of regions.

The concept of a systematic logical framework mechanism for project management of investment and innovation process based on the priorities of social and economic development of the region, taking into account regional differences and factors that determine the specificity of investment and innovation process in the administrative territory, subject to available resources;

The criteria of evaluation and performance monitoring of investment and innovation of the region; guidelines on evaluation of regional investment and innovation policy; matrix approach to the choice of investment strategies and innovation potential of the region.

Keywords: regional economy, investment and innovation process, organizational and economic mechanism, investment and innovation infrastructure, venture capital, project management, socio-economic development.